

The background of the slide features a light, textured surface with subtle, wavy patterns in shades of beige and cream. On the left side, a dark, thin stem extends vertically, with a large, dried, brownish leaf attached to it. Another smaller, dried leaf is positioned on the right side, connected to a horizontal stem that runs across the lower portion of the image. The overall aesthetic is natural and organic.

Proč a jak studovat svět učebnic matematiky?

Metodologické přístupy k výzkumu

Konceptuální rámec

- **Oblast výzkumu učebnic**
 - Co jsou učebnice, kdo jsou jejich autoři a vydavatelé?
 - Jakou roli hrají v edukačním procesu?
 - Podle jakých kritérií jsou vybírány k vydávání a používání na školách?
 - Jakou roli při jejich schvalování hraje stát, potažmo Ministerstvo školství?
 - Jaký výzkum v této oblasti již existuje, jak je uchopován? Jaký je vztah učebnic k diskurzům (Foucault, 2002) a ideologii, k moci?

- **Oblast sociologie vzdělávání**

- otázky ideologií ve vzdělávání, rovnosti příležitostí apod. (např. Michael Apple)
- otázky rovnosti a rovných příležitostí ve vzdělávání
- enkulturace mládeže školou jako institucí „vládnoucí“ většiny (Bourdieu a teorie kulturní reprodukce)
- Durkheimovy teorie: role školy v přípravě mládeže na fungování ve společnosti, vzdělání jako vliv starších na mladé, jako jejich příprava na fungování ve společenském systému, morální hodnoty jako základ společenského řádu, vzdělávací instituce tyto hodnoty vtiskávají dětem
- teorie konfliktu (vzdělávání jako manipulace veřejností, teorie kulturní reprodukce, uzpůsobování nové generace potřebám vládnoucích).

- **Oblast literární teorie**
 - Performativita jazyka a literárních textů (Austin, Searle)
 - Literatura jako simulakrum, jako hyperrealista (Derrida, Baudriallard, John Hillis Miller)
- **Oblast kulturní antropologie, sociální psychologie**
 - Allport, Hayesová, Moscovici, Průcha, Strauss a Quinn, Geertz, Bourdieu
 - Enkulturační, schémata, stereotypy, habitus, nomos

- **Oblast genderu**

- Butler, Oakley, Lippa, Kasten
- Nature vs. nurture, performativita genderových rolí

Výzkumná otázka a vhodná metodologie

- Komplexní zmapování terénu v oblasti tvorby učebnic matematiky, jejich výběru a vydávání, práce s nimi, to celé z hlediska učebnice jako literárního mikrosvěta
 - S jakými obrazy mužů a žen se setkávají žáci v učebnicích matematiky, resp. ve slovních úlohách?
 - Existují zásadní rozdíly v této oblasti mezi různými řadami učebnic?
 - Svět slovních úloh by měl být specifický pro každou kulturu. Existují specificky česká stereotypní vyobrazení, nebo je svět slovních úloh v českých učebnicích obdobný jako v učebnicích zahraničních?

Doplňující výzkumné otázky

- Jsou si autoři učebnic, učitelé pracující s těmito texty i žáci, kteří učebnice používají, vědomi mimomatematického obsahu těchto učebnic?
- Je svět slovních úloh ovlivněn autorovou biografií, případně úlohami, se kterými se setkával v době vlastních studií?
- Jak fungují autorské kolektivy?
- Podle jakých kritérií vydavatelé vybírají řady učebnic? Jak velkou roli přikládají genderovým obrazům a stereotypům?
- Podle jakých kritérií vybírají učebnice matematiky jednotlivé školy? Kdo je vybírá a která kritéria považuje za důležitá?
- Podle jakých kritérií by si volily učebnice matematiky studenti učitelství a učitelé matematiky, kdyby byla volba pouze na nich?
- Mají kulturně nestereotypní zadání slovních úloh vliv na úspěšnost žáků při jejich řešení? Vnímají vůbec žáci svět, ve kterém postavy slovních úloh žijí, nebo, jak uvádí Roland Barthes v *Mytologii* (Barthes, 2004), se znak stává pouhým označujícím, smysl pouhou formou, smysl je uzávorkován?
- Když studenti učitelství sami tvoří úlohy, jsou v jejich zadáních i nestereotypní obrazy?

Vybraná literatura

- Allport, G.W. (2004): *O povaze předsudků*. Praha, Prostor
- Barthes, R. (2004): *Mytologie*. Petr A. Bílek. Praha, Dokořán
- Baudrillard, J. (1998). *Simulacra and Simulations*. Available from <http://www.egs.edu/faculty/jean-baudrillard/articles/simulacra-and-simulations/>
- Benedictová, R. (1999): *Kulturní vzorce*. Praha, Argo
- Bourdieu, P. (1998): *Teorie jednání*. Praha, UK v Praze, Nakladatelství Karolinum
- Budil, I. T. (2003): *Mýtus, jazyk a kulturní antropologie*. Praha: Triton
- Butler, J. (1990). *Gender Trouble: Feminism and the Subversion of Identity*. New York, Routledge.
- Derrida, J. (1993): *Texty k dekonstrukci*. Bratislava, Archa.
- Foucault, M. (2002): *Archeologie vědění*. Praha, Hermann a synové
- Geertz, C. (2000): *Interpretace kultur*. Praha, Slon
- Hayesová, N. (2007): *Základy sociální psychologie*. Praha, Portál
- Hendl, J. (2008): *Kvalitativní výzkum. Základní teorie, metody a aplikace*. Druhé aktualizované vydání. Praha, Portál
- Kasten, H. (2006): *Ženy-muži. Genderové role, jejich původ a vývoj*. Praha, Portál
- Levi-Strauss, C. (2006): *Strukturální antropologie*. Praha, Argo
- Lippa, R. A. (2009): *Pohlaví. Příroda a výchova*. Praha, Academia
- Oakley, A. (2000): *Pohlaví, gender a společnost*. Praha, Portál.
- Průcha, J. (2010): *Interkulturní psychologie*. 3. vydání. Praha, Portál
- Searle, J. (1969). *Speech Acts*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Strauss, A., Corbinová, J. (1999): *Základy kvalitativního výzkumu. Postupy a techniky. Metody zakotvené teorie*. Boskovice, Nakladatelství Albert
- Švaříček, R., Šedřová, K. (2007): *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha, Portál